

เทศน์เช้า วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะคือสังขาร ธรรมะคือสิ่งที่ถ้าออกจากปากของครูบาอาจารย์ ที่ท่านเป็นธรรมะมันก็มีเนื้อหาสาระ ถ้าออกจากปากครูบาอาจารย์ที่ไม่เป็นธรรม เหมือนเรา พูดคุยกันมันก็นิยาย มันก็เป็นสัญญาอารมณ์ แต่ถ้าเป็นสังขะ เป็นความจริงนะ ถ้าความจริงถ้า พูดถึงสังขารมันสะท้อนหัวใจนะ เวลาหัวใจของเรา การเวียนว่ายตายเกิด การเวียนว่ายตายเกิด เป็นสังขะ เป็นความจริง เป็นความจริง แต่เวลาเราเกิดมาแล้วเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบ พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงเรื่องกายและเรื่องใจ

ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้เป็นความทุกข์เรื่องของร่างกาย เรื่องของธาตุ ๔ เป็น สำคัญ ขาดตกบกพร่องสิ่งใดไม่พอใจไปทั้งนั้น เป็นความทุกข์ทั้งนั้นแหละ ความทุกข์ที่หาอยู่หา กินอยู่นั้นมันเป็นความทุกข์ มันก็เป็นความทุกข์ ความทุกข์เนื่องด้วยกาย เนื่องด้วยกายแต่จิตใจมัน รับรู้ของมัน จิตใจมันแบกรับภาระ จิตใจก็แบกหาม มันก็เป็นความทุกข์ขึ้นมา ทุกข์กาย ทุกข์ใจ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ

ถ้าทุกข์กาย ทุกข์ใจ แต่ถ้าสังขะความจริงๆ ถ้าสังขะความจริงอย่างนี้ถ้าเรามีธรรมะเพื่อ ชโลมหัวใจของเรา ชโลมหัวใจของเราเนมันเป็นที่ คำว่าหน้าที่ เวลาเรากินอาหาร เรากิน อาหารเพื่ออะไร เพื่อดำรงชีวิต แล้วเวลาเราแสวงหามา ก็แสวงหามาเพื่อการอยู่การกิน มันเป็นที่ มันเกี่ยวเนื่องกันไปทั้งหมดแหละถ้ามันเป็นหน้าที่ ถ้าเป็นหน้าที่ สิ่งใดถ้าขาดตกบกพร่อง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ทำทาน เรามีทาน ศีล ภาวนา

การทำทานคือการเสียสละ คือการเจือจานต่อกัน คือการมีน้ำใจต่อกัน แผ่นดินธรรม ถ้ามี แผ่นดินธรรมแผ่นดินที่มีความเสมอภาค แผ่นดินที่พึ่งพาอาศัยกัน มันไม่วิตกกังวลใจ มันไม่บีบ คั้นหัวใจ หน้าที่ที่เป็นหน้าที่ มันก็ไม่บีบคั้นจนเกินไป แต่หน้าที่ หน้าที่ขาดตกบกพร่อง แล้วมี การเอารัดเอาเปรียบ เราอยู่ในสังคมใดเรามีแต่ความทุกข์ทั้งนั้นแหละ ถ้าความทุกข์อย่างนี้ทุกข์

กาย ทุกข์กายเสร็จแล้วความที่การเบียดเบียนกันนั้นเป็นเรื่องกิเลสค้นหาความทะยานอยากของคน มันมาจากหัวใจ

ถ้าเรื่องของหัวใจนะ เราจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน เรามีความเพียบพร้อมขนาดไหน แต่ทุกดวงใจว่าเหว่นะ เวลาเราเห็นคน คนที่ร่ำรวย คนที่ประสบความสำเร็จ เราไม่รู้หรือว่าจิตใจลึกๆของเขาเขาเหงานะ เขาเหงา เขาไม่มีที่พึ่ง ถ้าเขาไม่มีที่พึ่ง คนอย่างนั้นมันทุกข์ แล้วเรามองว่ามีความสุขนะ เรามองว่ามีความสุข ประสบความสำเร็จ มีทุกอย่างพร้อมเลย เขามีความทุกข์ได้อย่างไร มีความทุกข์ได้อย่างไร เขามีความทุกข์ของเขา ความทุกข์อย่างนั้น

ฉะนั้น เวลาเราเกิดเป็นมนุษย์ เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนาเรามีรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ถ้าเรามีที่พึ่งมีความอบอุ่นในหัวใจ เรามาวัดมาวากันเพราะเหตุนี้ เรามีครูบาอาจารย์เป็นที่พึ่ง มันค่าของน้ำใจใจ มันอบอุ่น ถ้ามันอบอุ่น ฉะนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์ไปถึงพระโสดาบันนะ ทำไมพระโสดาบันท่านคร่ำครวญ เรายังเป็นพระโสดาบันอยู่ เราต้องการผู้ที่ชี้แนะ ยังต้องการองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ จะร้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้

อานนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา แม้แต่ตถาคตก็ตถาคตนิพพานไปในคืนนี้ เธอทำคุณงามความดีไว้มาก เธอไม่ต้องวิตกกังวลไป อีก ๓ เดือนข้างหน้าเขาจะมีสังคายนา เธอจะได้เป็นพระอรหันต์ในวันนั้น ถ้าเป็นพระอรหันต์ในวันนั้นมันก็อิ่มเต็มในวันนั้น

เวลาพระอานนท์ไปที่ไหน เวลาพระอานนท์ทั่วโลกไป ประชาชนเห็นพระอานนท์ที่ใครคร่ำครวญร้องไห้เหมือนกัน คร่ำครวญร้องไห้เพราะอะไร เพราะเห็นหน้าพระอานนท์ที่ไรก็ต้องเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บัดนี้เห็นหน้าพระอานนท์แต่ไม่เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่พระอานนท์เป็นพระอรหันต์แล้ว ก็เป็นที่พึ่งของเขาๆ ถ้ามันเป็นที่พึ่งของเขาหัวใจมันไม่เหว่นะ มันไม่เหว่นะ มันไม่เหงา ไม่เหงานะ ถ้าเวลามันเหงามันหงอย ความเหงาความหงอยก็เป็นความทุกข์อันละเอียดนะ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติกัน เวลาเราปฏิบัติเราทุกข์เรายาก เราต้องมีสติ มีปัญญา ต้องต่อสู้กับกิเลสใจ กิเลสมันขี้เกียจ ขี้คร้าน มันมักง่าย เห็นแก่ตัวทั้งนั้นแหละ มันเห็นแก่ตัวใจ เห็นแก่ตัวตัวมัน เห็นแก่ตัวตัวมันบอกว่าเราจะทำไปทำไม ทำให้มันทุกข์มันยาก ชีวิตเราก็ทุกข์ยากมา

พอสมควรแล้ว เราจะต้องมาทุกข์ยากทำไม มันเป็นความเพียรไง คุณ นักวิทยาศาสตร์เขาค้นคว้าของเขา คนที่ทำงานประสบความสำเร็จของเขา เขาทดสอบเขาขยันหมั่นเพียรของเขา เขาถึงประสบความสำเร็จของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ของเราที่ประพฤติปฏิบัติมาฝากตายทั้งนั้นแหละ ท่านท่อมเทของท่านนะ ท่านท่อมเทของท่าน ท่านทำของท่าน พอเราไปฟังเวลาท่านเล่าให้ฟัง มันฟังแล้ว โอ้โฮ โอ้โฮเลยนะ แต่โอ้โฮขนาดไหน เอาอันนั้นเป็นแบบอย่าง เวลาครูเอกของโลกคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปปฏิบัติกับเจ้าลัทธิต่างๆ ๖ ปี ทำทุกกริยา ทุกกริยาคุณ คุณในปัจจุบันนี้ในอินเดียเขายังมี พวกพราหมณ์เขาทรมาณตนๆ เขามีความคิดอย่างนั้น ความคิดอย่างนั้นก็ยังคงผลึกมา ๒,๐๐๐ กว่าปีก็ยังอยู่อย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปศึกษากับเขามาทั้งนั้นแหละ

เวลาเขาบอกเขาล้างบาปๆ ใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกถ้ำล้างบาปนะ ปลาเต่ามันอยู่ในแม่น้ำมันต้องไม่มีบาปเลย ปลาอยู่ในน้ำเรายังเอามาเป็นอาหารเลย มันจะล้างบาปที่ไหนล่ะ เวลาความคิดเขาคิดทางวิทยาศาสตร์คิดอย่างนั้น คิดว่าถ้าเราทำความสะอาดอย่างนั้น เราจะทำอย่างนั้น จะทำอย่างนั้น แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาทำทุกกริยานะมันละล้างละล้าง เราจะประสบความสำเร็จหรือเราไม่ประสบความสำเร็จ ความคิดมันอยู่จิตใต้สำนึกมันก็มีความรู้สึกนึกคิดของมัน

ทั้งๆ ที่ปรารถนามานะ สร้างสมบุญญาธิการมาขนาดนั้นนะ ทดสอบกับเขาๆ โลกมีแบบนี้ เราทดสอบกับโลกก่อน ถึงที่สุดแล้วมันไปไม่รอด พอไปไม่รอดคิดถึงโคนต้นหว้านั้น ไปฉันทานอาหารของนางสุชาดาเพราะคิดคนเดียว ปัญจวัคคีย์ล้อมรอบอยู่นะ ปัญจวัคคีย์ล้อมรอบอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อไหร่จะตรัสรู้เสียที อุบัติฐากมา ๖ ปีไม่มีใครบอก ไอ้คนที่รออยู่ข้างหลังมันก็เร่งรัดเข้ามา ไอ้ตัวเองมันก็ยังทำไปไม่ได้ แต่ด้วยความคิดของท่าน ความคิดของท่านเราทดสอบมาขนาดนี้แล้ว กลั่นลมหายใจสลบถึง ๓ หนแล้ว ทำเต็มที่แล้ว ทางวิทยาศาสตร์มันทำไม่ได้แล้ว คิดถึงโคนต้นหว้า

คำว่าโคนต้นหว้าคิดถึงความสงบระงับอันนั้น เวลาโคนต้นหว้าเป็นราชกุมาร กำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก จิตมันสงบได้ แม้แต่จิตมันสงบนั้น ความทุกข์ความยาก ๖ ปีที่ทุกข์ทรมาณมาขนาดไหน กับความสุขอันนั้น ความสุขที่พึงใจมาทำความสงบอันนั้น คิดถึงอันนั้น

คิดถึงอันนั้น ถึงมาฟื้นฟูร่างกายมาฉันอาหารของนางสุชาดา แล้วพยายามฟื้นฟู ฟื้นฟูแล้วก็นั่ง นิ่ง เวลากำหนดไปปฐมยาม พอจิตมันสงบเพราะกำหนดอย่างนั้น มันทำมาหมดแล้ว คือไปทุก ทาง มันจนตรอกหมดแล้ว กลับมาในหัวใจ ทุกข์กายทุกข์ใจ ทุกข์กายทุกข์ใจ

เวลาทุกข์ร่างกายก็ทรมาณร่างกายของเรา พร่าหมณ์เขาทรมาณร่างกายของเขา เขาว่านั้น ทรมาณกิเลสใจ แต่กิเลสมันหลบอยู่ภายใน เวลาทำความสงบของใจเข้าไปมันเข้าสู่ใจ เข้าสู่ กรรมฐาน เข้าสู่จิตจิต เวลาเข้าไปถึงใจปั๊บแต่ยังไม่มีปัญญา บุญเพนิวาसानุสติญาณเข้าไปถึง พลังงานอันนั้น พลังงานนั้นมันรื้อค้นในใจของมันเอง โดยธรรมชาติ โดยข้อเท็จจริงของมันเป็น อย่างนั้น แต่มันไม่ใช่มรรค ดึงกลับมา จดอุปปาทญาณมันก็ไปของมันโดยกำลัง โดยข้อเท็จจริง ของมัน แต่เวลาจะตรัสรู้ตรัสรู้ด้วยมรรค

ด้วยมรรคคือมรรคญาณ ด้วยสติด้วยปัญญาของจิตดวงนั้น พอด้วยสติปัญญาของจิตดวง นั้นคือมรรค เวลามรรคญาณมันชำระล้าง พอมันชำระมันคายออกมันไม่เป็นอดีต ไม่เป็น อนาคต บุญเพนิวาसानุสติญาณ จดอุปปาทญาณมันไม่ไปอีกแล้ว เพราะมันชำระล้าง มันสะอาด ที่นี้ มันจบที่นี้ มันทำลายที่นี้ ถ้ามันทำลายที่นี้ แล้วความหงอยเหงามันมาจากไหนล่ะ เวลาเรา สมบูรณ์พูนสุขนะ มีทุกอย่างพร้อมพร้อมนะแต่ว่าเหว มันว่าเหวเพราะเราไม่มีธรรมในใจใจ ถ้ามัน มีธรรมในใจ ที่เรามาทำบุญกุศลกันนี้ก็เพราะว่าให้จิตใจมันเปิด จิตใจเป็นสาธารณะนะ เพราะเรา เสียสละได้ เรายอมรับความเห็นต่างของคนอื่นได้เราจะยอมรับฟัง

ไอนี้รับฟังเข้าหูซ้ายทะลุหูขวา มันรับฟังมันก็ทะลุไป มันไม่ตกผลึกในใจเลย แต่ถ้าเรา เสียสละทานของเรา เราทำบุญกุศลของเรา ถ้าทำบุญกุศลมันเห็นคนเขาจับจากมือเราไป เขามี ความสุข เรามีความสุขใจแน่นอน เราทำสิ่งใดเพื่อเป็นประโยชน์กับสังคมเรามีบารมีนะ เรามี ความอบอุ่นในหัวใจของเรา ถ้ามีความอบอุ่นในหัวใจของเรา แล้วเราจะนั่งสมาธิ เราจะประพฤติ ปฏิบัติของเรามันทำได้แล้ว ถ้าเราไม่มีบารมีเลย พอเราเข้าไปอยู่ในที่รโหฐานของเรา เราก็อ้าวเหว แล้ว เราคิดว่าเราจะประพฤติปฏิบัติ เราเข้าไปในห้องในหับของเรา เราจะมาภาวนามันก็อ้าวเหวแล้ว

พระเราคูลี บวชแล้วอยากจะออกธุดงค์ อยากจะพ้นจากทุกข์ พอเข้าไปไปไม่มีเพื่อน ไม่มี หมุกคณะไปมันก็ท้อแท้แล้ว มันก็คิดรื้อแยกแล้ว แต่ถ้าเรามีบุญกุศลขึ้นมา พอเราเข้าไปเราเข้ม ชื่นนะ เวลาเข้าไปเข้าเขาไปมันรื่นริง มันอาจหาญ มันมีความสงบ สถานที่วิเวก สัปปายะ ๔ เรา เข้ามาเพื่อฝึกฝนเรา เราเข้ามาด้วยความเห็นของเรา ด้วยปัญญาของเรา ถ้าเรายังอยู่ในสังคมอย่าง

นั่น เรายังคลุกคลีอย่างนั้นมันมีแต่การคลุกคลี มันเอาเวลาของเราไปหมดเลย แล้วจิตใจมันก็คือ
ด้าน คือด้านเพราะอะไร เพราะมันนอนใจ แต่เวลาเราเข้าป่าเข้าเขาไปมันตื่นตื่น

มันตื่นตื่นเราอยู่คนเดียวแล้วนะ ต่อไปนี่สิ่งใดจะเกิดขึ้นเราต้องแก้ไขของเราเอง สิ่งใด
จะเกิดขึ้นเราจะขาดตกบกพร่อง เราจะอุดมสมบูรณ์ขนาดไหนเราต้องพึงบารมีของเราเอง เวลา
เราไปของเราแล้ว เราบิณฑบาตถ้าได้ ได้ก็ฉันตามนั้น ไม่ได้ก็อดมือกินมือไป แล้วเรามี
สติปัญญา มันจะย้อนกลับมา ย้อนกลับมา ที่มันรื่นเริง มันอาจหาญตรงนี้ไง อยู่คนเดียวให้ระวัง
ความคิด อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด ก็เรามาถือคันตรงนี้ เราจะมาตากถาง เราจะมากำจัดกิเลส
ในใจของเราไป

ถ้าเรามากำจัดกิเลสในใจของเรา ถ้ามันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แก้วสารพัดนึก
เป็นที่พึ่งมันไม่ว่าเหว มันไม่ว่าเหว มันไม่เหงา มันไม่เศร้าสร้อย ถ้ามันไม่ว่าเหว ไม่เหงา ไม่เศร้า
สร้อย แล้วมันมีความสงบขึ้นมาะ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี พอมันสงบขึ้นมา ความเศร้า
สร้อย ความเหงาหงอย กับความรื่นเริง ความอาจหาญ แต่มันอยู่ในที่เดียวกัน มันสงบเหมือนกัน
ดูจากใจอันนั้นแหละ ถ้าใจอันนั้นมันว่าเหวนะ มันเศร้าสร้อย มันหงอยเหงาคอตกนะ แต่ถ้ามัน
อาจหาญนะมีความสุขอยู่คนเดียว มันมีความสุขอยู่คนเดียว มีความรื่นเริงอยู่คนเดียว

มันมหัศจรรย์นะ เวลาจิตมันสงบแล้วเวลาเดินจงกรมเหมือนลอยไปก็ลอยมา มันเบา
ร่างกายมันเบา จิตใจมันเบาร่างกายมันก็เบาไปด้วย แต่เวลาเดินจงกรมเท้ายกไม่ขึ้น เท้ายกไม่ขึ้น
เดินไม่ไหว มันหนักหน่วงไปหมดนะ มันหนักหน่วงไปหมดมันก็หนักหน่วงมาจากทฐิมานะ
ภายใน ถ้ากิเลสมันพอกพูนหัวใจ มันทำอะไรมันล้มลุกคลุกคลานไปหมดแหละ แต่ถ้าเรามี
สติปัญญาเราแยกแยะของเรา เวลามันสำรอกมันคายของมันๆ จิตมันคายของมัน ไม่มีสิ่งใดเป็น
ทฐิมานะในหัวใจ มันเบาของมัน

พอเบาของมันร่างกายเดินเหมือนลอยไปเลย เดินเหมือนไม่ได้เดิน ลอยไปลอยมา มันมี
ความเบาของมัน แล้วมันจะเหงามันจะว่าเหวโหม แล้วถ้าเรายกขึ้นสู่วิปัสสนา เราไปเห็นกาย
เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงของมัน อยู่ที่อำนาจวาสนา
ของจิตดวงนั้น อำนาจวาสนาของจิต เราจะทำให้เหมือนกับใคร เหมือนคนอื่นมันเป็นไปไม่ได้
เป็นไปไม่ได้ ทำไมเวลามันขึ้นมาเป็นปัจจุบัน ถ้ามันขึ้นมาเป็นกายเราพิจารณากายของเรา ถ้ามัน
ขึ้นมาเป็นความรู้สึกนึกคิดมันเรื่องของกายเหมือนกัน

พิจารณากายโดยเห็นกาย แล้วพิจารณากายโดยปัญญา พิจารณาโดยไม่เห็นกาย ถ้าไม่เห็นกายมันมีสติปัญญาแค่ไหน ถ้ามีสติปัญญามันทำได้ ถ้าไม่มีสติปัญญา คนล้างเลงสยทำอะไรก็ล้างเลงสยไปทั้งนั้น ถ้าจิตสงบแล้ว มันระงับแล้วมันมีสัมมาสมาธิ มันมีสัมมาสติ ถ้ามีสติ มีสมาธิ ถ้ามันยกขึ้นสู่ปัญญา มันเห็นชัดเจนของมัน เพราะมีสติ มีปัญญา มันใช้ปัญญาของมัน มันแยกแยะของมันไป มันรับรู้ ถ้ารับรู้พิจารณาไป ถ้าเห็นเวทนา เวทนาจับเวทนาได้แล้วพิจารณาเวทนา ถ้าเห็นจิต เห็นจิตมันเศร้า มันเหงา มันหงอย

ถ้าเห็นจิตถ้ามันสงบแล้วมันรื่นเริง มันอาจหาญ ถ้าเห็นธรรมละ ความรู้สึกนึกคิดมันเป็นธรรมารมณ์ อารมณ์ อารมณ์สิ่งนี้เป็นธรรมหรือเปล่า สิ่งที่เราเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เวลาพิจารณาไปแล้วมันปล่อยมันเป็นธรรมหรือเปล่า ถ้ามันเป็นธรรมหรือเปล่าไม่เป็นอยู่แล้ว เพราะคำว่ามันเป็นธรรมหรือเปลาคือสงบ แต่เวลาผู้ที่ปฏิบัติใหม่ มันเป็นธรรมหรือเปล่าเป็นเพราะเราทำมา มันมีเหตุมีผลมารองรับหมดแหละ

เวลากิเลสมันหลอกนะ กิเลส อุปกิเลส เวลาเราปฏิบัติเริ่มต้นกิเลสหยาบๆ กิเลสโดยสามัญสำนึกของคนกิเลสมันหยาบๆ เวลามันสงบเข้าไป จิตมันสงบเข้าไปมันอุปกิเลส กิเลสภายใน ความว่างโอกาส สว่าง อุปกิเลสทั้งนั้น ครูบาอาจารย์ที่มีสติปัญญาขึ้นมาท่านคอยประคองเข้าไปแล้วคอยรักษาเรา คอยให้อุบายไป เพราะเราบอกว่าอย่างนี้เป็นธรรมหรือเปล่า ท่านก็จะถามว่าแล้วเป็นจริงหรือเปล่า ให้เราได้คิดไป ถ้าให้เราคิด เราได้แยกแยะขึ้นมาเราจะไม่เชื่อตัวเอง เชื่อตัวเองไม่ได้ต้องเทียบกับธรรมะตลอด เทียบกับธรรมะ เทียบกับสังฆธรรม แล้วฟังธรรมครูบาอาจารย์

ถ้าเราเข้าใจได้ เราทำได้อันนั้นก็จริง ถ้าเราเข้าใจไม่ได้มันสงบสย จิตใจที่สูงกว่า จิตใจของครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมาแล้วมันสูงกว่า สูงกว่าเพราะท่านมีประสบการณ์ของท่าน ท่านล้มลุกคลุกคลานของท่าน เวลาเราประกอบกิจการสิ่งใดก็แล้วแต่ ถ้าเรามีอุปสรรค เราผ่านอุปสรรคนั้นเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา แล้วเวลาคนอื่นเขาปฏิบัติมาเขาก็จะเจออุปสรรคแบบนี้ เขาจะล้มลุกคลุกคลานแบบนี้

ฉะนั้น ถ้าล้มลุกคลุกคลานแบบนี้ ถ้าคนมีอำนาจวาสนาบารมีเขาก็จะแก้ไขของเขาไปได้ ถ้าเขาไม่มีอำนาจวาสนาบารมีเขาจะติดอยู่ตรงนั้นแหละ ถ้าติดอยู่ตรงนั้น เวลาภาวนาไปแล้วมันติดนะ มันทุกข์มันยากมาก พอมันทุกข์มันยากมากเราต้องอดนอนผ่อนอาหารเพื่อ เพื่อให้จิตมี

กำลังมากขึ้น เพื่อให้แยกแยะมากขึ้น งานของเราจะท่วมท้นมากขึ้น ท่วมเทเพื่ออะไรล่ะ ท่วมเทเพื่อปลดปล่อยอันนี้ ปลดปล่อยที่หัวใจมันติด พอมันผ่านไป มันผ่านไปได้ พอผ่านไปได้เป็นขั้นเป็นตอน เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป พิจารณาเข้าไปเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป ทำเพื่อหัวใจของเรา ทำแล้วมันไม่เศร้า ไม่เหงา ไม่หงอยนะ

ความเหงาหงอย ความเศร้าเหงาหงอย ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง เกิดมาเป็นสัจจะเป็นความจริง เกิดมาเป็นอริยทรัพย์ เพราะความเป็นมนุษย์มนุษย์มีสมอง มนุษย์มีสมอง มนุษย์มีปัญญา เป็นสัตว์ประเสริฐ ถ้าสัตว์ประเสริฐ เราเกิดมาในโลกนี้ ในเมื่อเวียนว่ายตายเกิดเราก็มียุญกุศลเป็นที่พึ่งที่อาศัยของเราไป สิ่งใดอย่าให้มันท่วมท้นยากจนเกินไป แล้วถ้าเราทำได้ สิ่งนั้นเราชวนขวามาเพื่อประจำโลก ประจำธาตุขันธ์ แต่ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติเข้าทางจงกรม เรานั่งสมาธิภาวนาเราจะต้องการปัญญา ถ้าจิตใจสงบขึ้นมามันจะฝึกหัดใช้ปัญญา คนจะมีปัญญาได้จากการภาวนา

การภาวนาทำให้คนมีเชาวน์ มีปัญญา ปัญญาของโลกคือโลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลกคือรู้เท่าทันสังคัม ปัญญาภาวนามยปัญญา ปัญญาของจิต รู้เท่าทันความหลอกลวงของกิเลสตัณหา ความทะยานอยาก รู้กิเลสตัณหาความทะยานอยากมันทำให้จิตนี้เศร้า ให้เหงาให้หงอย ถ้าเราเข้าไปเติมเต็ม ถ้าปัญญาอย่างนี้เขาเรียกภาวนามยปัญญา ปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้นจากความเพียร ความวิริยะ ความอดุสหาหะของเรา เราทำเพื่อหัวใจของเรา ฟังธรรมๆ เพื่อต่อกัยอย่างนี้ ฟังธรรมๆ เป็นวิธีการ

จากใจดวงหนึ่งใจของครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมาแล้ว ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมาแล้วท่านจะเห็นคุณค่าตรงนี้มาก ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ถ้าเขามีเหตุมีผลของเขา เขาก็มีคุณธรรมในใจของเขา ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจของเขา เขาจะเป็นศาสนทายาทเป็นทายาทโดยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเขามีธรรมในหัวใจของเขา เขาจะเป็นที่พึ่งในใจของเขา เขาสามารถเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของหมู่คณะได้ ของสังคัมได้ ของสงฆ์ได้

ถ้าเขามีธรรมในหัวใจของเขา เพราะเขามีธรรมในหัวใจของเขาอย่างนั้น เทวดา อินทร์ พรหมถึงมาฟังเทศน์ครูบาอาจารย์ เพราะเทวดา อินทร์ พรหมต้องการวิธีการเข้าไปถึงใจ เพราะเวลาเทวดา อินทร์ พรหมเขาได้สถานะ เหมือนเราได้เป็นมนุษย์ เขาได้เป็นเทวดา เขาได้เป็นพรหม เขาได้ภพชาติมาเขาก็ไม่รู้จักหัวใจของเขาเหมือนกัน แล้วเขาจะประพฤติปฏิบัติให้สู่

มรรค ให้เข้าสู่หัวใจของเขา เขาต้องการฟังตรงนี้ เขาต้องการฟังว่าคนให้มีปัญญาทวนกระแสเข้าไปสู่ใจของตัว เพื่อไปกำจัดความหงา ความหงอย ความเศร้าสร้อยในหัวใจนั้นให้มันอิมเต็มขึ้นมา ให้มันเป็นความจริงขึ้นมา ให้เป็นสัจจะความจริงกับใจดวงนั้น เอวัง